פינחס ב

א. אין פסוק „אבינו מת במדבר והוא לא הי׳ בתוך העדה הנועדים על ה׳ בעדת קרח כי בחטאו מת גו׳ ״ [1], שטעלט זיך רש״י אויף „והוא לא הי׳ וגו׳ ״ און איז מפרש: „לפי שהיו באות לומר בחטאו מת, נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים [2] ולא בעדת קרח שהצו על הקב״ה, אלא בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחרים עמו״ (און דערנאָך ברענגט רש״י צוויי דיעות אין וואָס איז באַשטאַנען דער חטא פון צלפחד, כדלקמן סעיף ג׳).

איז אין דעם ניט פאַרשטאַנדיק: פאַרוואָס האָבן זיי זיך געזויטיקט אין דער הקדמה „לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח גו׳ ״ בכדי צו קענען זאָגן „בחטאו מת״?

מפרשים זיינען מסביר [3], אַז דורך מקדים זיין „לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח גו׳ ״ — חטאים וואָס זיי־נען פאַרבונדן מיט מחטיא זיין אחרים — האָבן זיי קלאָר געמאַכט, אַז מיט „בחטאו״ מיינען זיי „בחטאו לבדו גו׳״. זיי האָבן זיך אָבער ניט געקענט באַ־נוגענען מיט זאָגן בלויז „והוא לא הי׳ בתוך העדה גו׳ בעדת קרח״, ווייל דאָס אַליין שליסט נאָך ניט אויס אַז ער האָט געטאָן אַנדערע חטאים מיט וועלכע החטיא את אחרים. האָבן זיי דעריבער מוסיף געווען „בחטאו מת״, און אַזוי אַרום — דורכן זאָגן ביידע זאַכן: „והוא לא הי׳ גו׳ ״ און „בחטאו מת״ — איז געווארן קלאָר זייער כוונה אַז „בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחרים עמו״.

ס׳איז אָבער ניט מובן: זיי האָבן דאָך געקענט זאָגן בפירוש „בחטאו לבדו״, וואָס וואָלט פאַרשפאַרט די גאַנצע אריכות פון „והוא לא הי׳ בתוך העדה וגו׳ ״?

ב. נוסף לזה וואָס ס׳איז ניט פאַר־שטאַנדיק די נויטוועניקייט פון דער הקדמה „והוא לא הי׳ גו׳ ״ פאַרן זאָגן „בחטאו מת״, איז ניט מובן דאָס גופא: צוליב וואָס האָבן זיי בכלל געדאַרפט זאָגן „בחטאו מת״ [4]?

מפרשים לערנען [5], אַז זיי האָבן גע־דאַרפט זאָגן „בחטאו מת״ וואָס מיינט „בחטאו לבדו ולא החטיא את אחרים עמו״, בכדי צו קלאָר מאַכן אַז צלפ־חד׳ן קומט אַ חלק אין ארץ ישראל.

ס׳איז אָבער שווער אַזוי צו לערנען. ווייל

1) פרשתנו כו, ג.

2) בב״ב (קיח, ב) מסיק, שפירוש „מת־לוננים״ הוא מתלוננים שבעדת קרח [היינו החמישים ומאתים איש — רשב״ם שם קיז, ב ד״ה מתלוננים]. אבל מלשון רש״י „לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח״ מוכח להדיא שכוונתו אינה להחמישים ומאתים איש, שהרי הם נכללים ב„עדת קרח״, כ״א ל„וילונו״ שלאחר מעשה קרח (קרח יז, ו). אבל אין לומר שכוונתו היא לוילונו דפ׳ שלח (יד, ב) — כי לפי הדיעה (שבפרש״י לקמן) מן המעפילים הי׳, הרי גם צלפחד הי׳ בכלל „וילונו גו׳ כל בני ישראל״. (אבל ראה לקמן ס״ח ובהערה 35).

ופשיטא שאין לומר שכוונתו ל„וילנו״ (בשלח טו, כד. טז, ב) או ל„וילן״ (שם יז, ג) — כי מהלשון „אבינו מת גו׳ והוא לא הי׳ גו׳ כי בחטאו מת גו׳ ״, מוכח שכוונתם ב„והוא לא הי׳ ״ היא שלילת חט־אים שנגזרה מיתה בגללם.

3) גו״א כאן.

4) וכמו שהקשה ברמב״ן כאן.

5) ראה״ם וגו״א כאן.

א) מען געפינט ניט אין ערגעץ, אַז אַ מחטיא את אחרים האָט ניט געהאַט קיין חלק בארץ[6].

ב) פון דעם וואָס די וועדטער „בחטאו לבדו כו׳" שרייבט רש״י ערשט לאחרי ווי ער איז מפרש „נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים כו׳", אַבער פרי־ער — וועט ער זאָגט „לפי שהיו באות לומר בחטאו מת", איז ער ניט מפרש „בחטאו לבדו כו׳", איז קענטיק, אַז מיט זייער זאָגן „בחטאו מת" האָבן זיי געהאַט נאָך אַ כוונה (אויסער „בחטאו לבדו"), און אַז יענע כוונה איז אַזוי פשוט — ביז אַז רש״י דאַרף עס גאָרניט מפרש זיין.

ג. דערנאָך איז רש״י ממשיך (אין זעלבן דיבור): ר׳ עקיבא אומר מקו־שש עצים הי׳ ור׳ שמעון אומר מן המעפילים הי׳.

---

6) בגו״א כאן מוכיח שבאם הי׳ מחטיא אחרים לא הי׳ לו חלק בארץ מזה שמת־לוננים ועדת קרח לא היו להם חלק בארץ. אבל:

א) גם בנוגע להמתלוננים ועדת קרח גופא לא מצינו בשום מקום (בדרך הפשט) שלא הי׳ להם חלק בארץ.

ב) ואפילו בדרך ההלכה — (א) המקור לזה שמתלוננים ועדת קרח לא הי׳ להם חלק בארץ היא מזה גופא שאמרו בנות צלפחד „והוא לא הי׳ וגו׳" (ב״ב שם). (ב) רק „מתלוננים שבעדת קרח" לא הי׳ להם חלק בארץ, אבל המתלוננים שלאחר מעשה קרח (ראה לעיל הערה 2), מכיון ש„וילונו כל עדת בני ישראל" (שבפשטות קאי אכל ישראל), הרי אין שייך לומר שלא הי׳ להם חלק בארץ.

ג) כל הענין שמתלוננים כו׳ לא הי׳ להם חלק בארץ שייך לכאורה רק למ״ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ (ואלה שחטאו — אבדו חלקם וע״ד שלח יד, לח. וראה לקמן הערה 28), ובמילא, אין לזה מקום בדרך הפשט לפי שיטת רש״י (פרשתנו כו, נה) שלבאי הארץ נתחלקה הארץ.

איז אויך אין דעם ניט פאַרשטאַנ־דיק:

א) אין פסוק שטייט בלויז „בחטאו מת", עס שטייט אַבער ניט וועלכער חטא דאָס איז געווען. איז פון וואנען נעמט רש״י אַז לפי „פשוטו של מקרא" איז „מקושש עצים הי׳", אַדער „מן המעפילים הי׳"?

ב) אַלע מאָל ווען רש״י ברענגט צווי׳ פירושים, איז עס דערפאַר וואָס אין יעדערן פון זיי איז פאַראַן אַ געוויסע מעלה. דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס איז די מעלה פון דעם פירוש „מקושש עצים הי׳" אויף „מן המע־פילים הי׳"; און וואָס איז די מעלה פון פירוש „מן המעפילים הי׳" אויף „מקושש עצים הי׳"?

ג) ווי שוין געזאגט פיל מאָל, ברענגט ניט רש״י דעם נאָמען פון דעם בעל המאמר בפירושו, סיידן אין פאַל וואו דורך דעם קומט צו אַ תוס־פות ביאור (לויט דרך הפשט) אין דעם געבראַכטן פירוש פון דעם בעל המאמר.

ד) אין אונזער פאַל, וואָס אין ספרי[7] און גמרא[8] שטייט דער פירוש „מן המעפילים הי׳" אין נאָמען פון ריב״ב[9], און רש״י ברענגט דעם פירוש גאָר אין נאָמען פון ר״ש (געוויס לויט אַ גירסא וואָס ער האָט געפונען אין אַ „פאַרוואָרפענעם" מדרש[10]), איז דאָך

---

7) שלח טו, לב.

8) שבת צו, סע״ב.

9) וגם בפרש״י (שבת שם) כ״ה הגירסא. ובכלל א״א לגרוס שם ר״ש — כי הלשון „עקיבא" „בין כך וכו׳" א״א מתלמיד (ר״ש) לרב (ר״ע) [שו״ע יו״ד סרפ״ב סכ״ב וטו].

10) בילקוט כאן: „אמר ר״ש אפשר לומר כן מקושש כו׳ וכי אפשר כו׳ אר־בעים שנה כו׳ ולא נישאת כו׳". אבל בילקוט מסיק „באיזו שנה מת צלפחד בשנה שנאמר וישמע הכנעני" (וקושיית ר״ש „וכי

מובן אַז דאָס איז מצד דעם וואָס דוקא דורך דער גירסא אַז ר"ש זאָגט „מן המעפילים הי' " — וועט צו־קומען אָ תוספות ביאור אין דעם פּירוש[11].

דאָרף מען פאַרשטיין: וואָס קומט צו אין די פּירושים, דורכן מדגיש זיין אַז דעם פּירוש מקושש עצים הי' האָט געזאָגט ר"ע און דעם פּירוש מן המעפילים הי' האָט געזאָגט ר"ש?

ד. איז דער ביאור אין דעם, אַז מיט זיין ברענגען די צוויי פּירושים „מקושש עצים הי' " און „מן המעפילים הי' " איז רש"י מסביר, אַז די כוונה פון די בנות צלפחד מיט די

אפשר כו'" היא גם על המ"ד מן המעפילים הי'). [להמפרשים שם בשנה שני' ליצי"מ — י"ל דאף שהנפק"מ רק בשנה א' — עי"ז בטלה הקושיא דבת מ' אינה יולדת * (ב"ב קיט, סע"ב)].

11) להעיר, שע"פ גירסא זו שברש"י (וכן לפי גירסת הילקוט שבהערה הקודמת), יומתק מה שאמרו (גיטין מט, ריש ע"ב) „לעולם מתני' ר"ע היא דאמר מדאורייתא בדמיזק שיימינן ור"ש היא דדריש טעמא דקרא" — דלכאורה הי' אפשר לתרץ בפש־טות „מתני' ר"ש היא" — כי לדעת אלו החולקים על ר"ע וסוברים שצלפחד לא הי' מקושש, ואין דורשים הג"ש ד„במדבר במדבר", בהכרח שדורשים ג"ש אחרת שר"ע אינו דורשה (ראה תוס' שבת צו, רע"א), וי"ל שהיא הג"ש ד„שדה שדה" (גיטין שם, א). ולכן א"א לתרץ „מתני' ר"ש היא" — כי מכיון שר"ש אינו דורש הג"ש ד„ב־מדבר במדבר" י"ל שדורש הג"ש ד„שדה שדה" וס"ל בדניזק שיימינן.

*) בפרש"י ס"פ מסעי „לפי גדולתן זו מזו בשנים". ולפ"ז, גם כשנאמר שצלפחד מת בשנה שני' ליצי"מ — תשאר עדיין הקושיא (דבת מ' אינה יולדת) בנוגע לה־בכירות. אבל י"ל לפי דיעה זו, שצלפחד נשא כמה נשים וכל בנותיו נולדו בשנה השני'. ו„בשנים" לאו דוקא, כ"א לשלול „כפי חכמתן". — וראה בארוכה לקמן בשיחה ב' לפ' מסעי (עו' 200 ואילך).

ווערטער „בחטאו מת" איז געווען (ניט בלויז צו אונטערשטרייכן „בחטאו לב־דו", אַז „לא החטיא את אחרים עמו", נאָר תחלת ועיקר הכוונה זייערע איז געווען) צו לאָזן וויסן אין וואָס ס'איז באַשטאַנען דער חטא פון זייער פאָטער וואָס צוליב דעם איז ער געשטאָרבן: זיי האָבן געוואָלט מודיע זיין אַז ער איז געווען דער מקושש, אַדער, לויטן צווייטן פּירוש — אַז ער איז געווען פון די מעפילים.

נאָר וויבאַלד אַז מצד כיבוד אב האָבן זיי ניט געקענט זאָגן בפירוש אַז זייער טאַטע איז געווען אָ מחלל שבת, אַדער אַז ער איז געווען פון די מעפילים (אויף וועלכע משה האָט געזאָגט „למה זה אתם עוברים את פי ה' " [12]) — ובפרט נאָך, אַז זייערע רייד זיינען געווען „לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל ה־עדה" [13], וואָלט דאָך געווען דער גרעס־טער בזיון זאָגן אויף זייער פאָטער „מקושש עצים" צי „מן המעפילים" — האָבן זיי דעריבער בלויז געזאָגט „בחטאו מת" [14], און בכדי מען זאָל וויסן וועלכן חטא זיי מיינען, האָבן זיי פריער מקדים געווען אַז ער איז ניט געווען בחטא מתלוננים און ניט בעדת קרח, וואָס דאָן וועט מען שוין חוקר ודורש זיין און אויסגעפינען אַז ער איז געווען „מקושש עצים" אַדער (לויטן צווייטן פּירוש) מן המעפילים [15].

12) שלח יד, מא.

13) פרשתנו כז, ב.

14) ומה שאמרו בחטאו מת — גם לולא דבריהם ידוע הי' שכיון שמת — בודאי חטא [כי: א) סתם המתים אז, היו בחטא וגזירת מרגלים. ב) מרש"י תשא (ל, טז) משמע שלא היו מתים כ"א ע"י החטא], ובמילא, אי"ז היפך דכיבוד אב.

15) ומה שנקטו שני ענינים אלו דוקא — מתלוננים ועדת קרח — ראה להלן

ה. וואס איז זיי געווען אזוי נוגע מען זאל וויסן אז זייער פאטער איז געווען מקושש עצים אדער מן המעפילים — דארף מען פריער מבאר זיין די טענה פון די בנות צלפחד „למה יגרע שם אבינו גו׳ תנה לנו אחוזה גו׳״ [16] (וואס זייער סיפור „אבינו מת במדבר גו׳ כי בחטאו מת״ איז געווען א הקדמה צו דער דאזיקער טענה):

פון דעם לשון „למה יגרע שם אבינו גו׳״ איז מוכח בפשטות, אז זייער תביעה איז געווען [ניט בלויז אז פון דער נחלה פון חפר׳ן, וואס עס האבן געגומען זייגע אנדערע זין (און אייניקלאך), זאלן זיי נעמען [17] „חלקו של צלפחד עם אחיו בנכסי חפר״ [18], נאר אויך] אז זיי זאלן נעמען „חלק אביהן״ גופא [19],

---

הערה 33.

16) פרשתנו כז, ד.

17) כתירוץ הש״ס (ב״ב קיח, א) אליבא דמ״ד לבאי הארץ נתחלקה הארץ.

18) ברשב״ם לב״ב שם (ד״ה אלא): למה יגרע שם אבינו . . שהי׳ לו לזכות עם אחיו בנכסי חפר זקנגו. אבל — נוסף לזה שפשטות הלשון „למה יגרע שם אבינו״ מורה שתבעו חלק אביהן גופא* — לה׳פירוש „לחזרה וליטול בנכסי חפר״, מכיון שתביעתן היתה (לא על חלק אביהן גופא, כ״א) שינתן להם מהחלק שנטלו אחיו (או בני אחיו) של צלפחד, לא הוצרכו להקדים „והוא לא הי׳ גו׳״, שהרי גם בני המתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן (כקושיית התוס׳ שם ע״ב ד״ה ולמאן דאמר).

19) וכמפורש ברש״י (לקמן פסוק ז) „נתן תתן — שני חלקים, חלק אביהן שהי׳ מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר״.

*) ולהעיר, שאפילו בש״ס כן היא הסברא ראשונה. שלכן מקשה בב״ב שם „אמאי צווחן״ — אף שמפורש בדברי ר׳ יונתן (שם קיז, א) „וכאן מתים יורשין חיין״.

וואס הגם אז „לבאי הארץ נתחלקה הארץ״ [20] און צלפחד איז דאך ניט געווען פון די באי הארץ, פונדעסטוועגן האבן זיי געטענה׳ט, אז כשם ווי אויב צלפחד וואלט איבערגעלאזן א זון (א בן עשרים) וואלט ער גענומען א חלק בארץ, איז בשעת „אין לו בן״ און „אנו במקום בן עומדות״ [21], קומט זיי אט דער חלק.

אבער לכאורה האט די טענה קיין ארט ניט: וויבאלד אז „לבאי הארץ נתחלקה הארץ״, איז דאך אפילו ווען צלפחד וואלט געהאט א בן צווישן די באי הארץ, וואלט ער גענומען ניט חלקו של צלפחד, נאר זיין אייגענעם חלק (מצד דעם וואס דער בן וואלט געווען פון די באי הארץ). היינט וואס פאר אן ארט האט די טענה אז דער׳פאר וואס „אנו במקום בן עומדות״ קומט זיי דעריבער חלקו של צלפחד [22]?

ו. איז דער ביאור אין דעם:

איידער די אידן זיינען ארויס פון מצרים, האט זיי דער אויבערשטער צוגעזאגט „והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים גו׳ והבאתי אתכם אל הארץ גו׳ ונתתי אותה לכם מורשה גו׳״ [23], ד. ה. אז דער אויבערשטער האט צוגעזאגט צו געבן ארץ־ישראל צו די יוצאי מצרים. נאר לאחרי דעם חטא פון „וילנו גו׳ כל בני ישראל ויאמרו גו׳ ולמה ה׳ מביא אותנו אל

וממ״ש רש״י (שם לפנ״ז) „יפה תבעו״ — מוכח שזו היתה תביעתן — וכפשטות ה׳לשון: למה יגרע שם אבינו — חלק אביהן; תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו — חלקו עם אחיו בנכסי חפר.

20) ראה רש״י לעיל כו, נה.

21) רש״י כז, ד.

22) וכקושיית הש״ס (ב״ב קיח, א) אמאי צווחן הא ליתי׳ דלשקול.

23) וארא ו, ו׳ח.

הארץ הזאת גו'"[24], האָט דער אויבערשטער ניט בערשטער געזאָגט („מדה כנגד מדה") „כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם . . אם אתם תבאו אל הארץ וגו'"[25].

אעפ"כ, האָט דער אויבערשטער ניט צוגעגומען לגמרי זייער זכות אין א"י, נאָר ער האָט זייער זכות איבערגעגעבן צו „טפכם", אַז „והביאתי אותם וידעו את הארץ גו'"[26]. ד. ה. אַז דאָס וואָס די באי הארץ האָבן געהאַט אַ חלק אין א"י, איז עס מצד דעם וואָס זיי זיינען „טפכם" — טף פון די יוצאי מצרים.

און וויבאַלד אַזוי, לייגט זיך צו זאָגן, אַז כשם ווי לויט דעם מ"ד „ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ" האָבן די באי הארץ געירשנט א"י פון זייערע עלטערן די יוצאי מצרים, עד"ז איז אויך לויט דעם מ"ד „לבאי הארץ נתחלקה הארץ",

[הגם אַז דעם חלק ממש בארץ וואָס די באי ארץ האָבן געגומען, איז ניט געווען קיין ירושה פון די יוצאי מצרים, וואָס דערפאַר איז ווען איינער פון די יוצאי מצרים האָט למשל געהאַט דריי זין צווישן די באי ארץ, האָבן זיי געגומען דריי חלקים],

איז אַבער דאָס גופא וואָס די באי הארץ זיינען געווען אַט־די צו וועמען „נתחלקה הארץ", איז עס איבער דעם[27] וואָס זיי זיינען געווען די טף און יורשים פון די יוצאי מצרים[28].

און דעריבער האָבן די בנות צלפחד געטענה"ט אַז וויבאַלד „אנו במקום בן עומדות", דאַרף במילא איבערגיין דער זכות פון אונזער פאָטער צו אונז[29], פונקט ווי דער זכות פון אַלע אַנדערע יוצאי מצרים איז איבערגעגאַנגען צו זייערע זין:

די בנות צלפחד האָבן געהאַלטן, אַז דאָס וואָס אַנדערע פרויען האָבן ניט קיין חלק בארץ, איז עס ניט מצד דעם וואָס זיי זיינען בעצם ניט אין דעם כלל פון „לאלה תחלק הארץ",

---

24) שלח יד, ב־ג.
25) שם, כח־ל.
26) שם, לא.
27) אלא שמ"מ הוצרך למעט גרים ועבדים (רש"י סוף פסוק נה. ובכמה דפוסים — סוף פסוק נו) — כי בלאה"כ, הי' אפשר לומר שבאי הארץ נוטלים גם מצד עצמם (ולא רק מצד שיורשים זכות אביהם). ולכן צריך למעט גרים ועבדים מ„מטות אבותם", שזה שבאי הארץ נוטלים חלק הוא רק לפי שיורשים הזכות של יוצאי מצרים.

28) ועפ"ז יובן גם פרש"י (שלח יד, לח) שיהושע וכלב נטלו חלקם של מרגלים — אף שמפרש שלבאי הארץ * נתחלקה הארץ (וראה תוד"ה ולמאן — ב"ב קיח, ב) — שכוונתו בזה, שהם ירשו את זכות המרגלים.

אבל בכל אופן, אף שהעונש שלמרגלים לא הי' חלק בארץ הוא מדה כנגד מדה, „בדבר אשר זדו עליהם" (יתרו יח, יא), זה שיהושע וכלב נטלו חלקם עכצ"ל שהייתה בזה הוראת שעה, שהרי ע"ז עברה נחלתם אל מטה אחר — היפך ממש"נ ולא תסב נחלה גו' (מסעי לו, ז).

וי"ל שבדרך ממילא מובן מההוראה „שקמו תחתיהם לחיים" (רש"י שלח שם).

29) ואף שנאמר „לאלה תחלק הארץ" שקאי לכאורה על הפקודים שנאמר לפנ"ז (והרי נשים לא היו מן הפקודים) — מד־אצטריך למעט גרים ועבדים מ„מטות אבותם", בהכרח שגם אלו שלא היו בין הפקודים נכללים ב„לאלה תחלק הארץ", ו„לאלה" ממעט רק אלה שהם בגדר ה־פקודים ה„פחותים מבן עשרים". ולהעיר גם מספרי כאן: לאלה תחלק הארץ . . הכל במשמע . . גרים נשים ועבדים.

---

*) ולשיטת רש"י זו דלבאי הארץ נתחלקה יומתק פשוטו של מקרא (שם) „חיו מן האנשים" שפירושו (רש"י שם) „קמו תחתיהם לחיים", אף שהכוונה שנטלו חלקם בארץ!

[ווי די „פחותים מבן עשרים", וואָס זיינען נתמעט געווארן פון דעם ווארט „לאלה"[30], נאָר מצד דעם, וואָס זיי האָבן ברירדער, און היות ווי בת במקום בן אינה יורשת, קענען זיי ניט געראכנט ווערן אלס די יורשים פון די יוצאי מצרים,

און וויבאלד אזוי, דארף דאך אויסקומען אז אין זייער פאל, וואס „אבינו מת גו' " און „אין לו בן" (אויך ניט קיין בן וואס איז פחות מבן עשרים[31]),

זיינען זיי די יורשים פון זייער פאטער, און במילא דארף איבערגיין דער זכות פון זייער פאטער צו זיי, און זיי זאלן נעמען א חלק בארץ[32].

ז. פון וואנעט האבן די בנות צלפחד גענומען אז דאס וואס נשים בכלל האבן ניט קיין חלק בארץ איז עס ווייל „בת במקום בן אינה יורשת" און ניט ווייל בעצם האבן זיי ניט קיין חלק בארץ (אזוי ווי די פחותים מבן עשרים) —

אויף דעם האבן זיי מקדים געווען „והוא לא הי' בתוך העדה גו' כי בחטאו מת": וויבאלד אז „בחטאו מת", ער איז געשטארבן איבער זיין חטא (וואס ער איז געווען „מקושש עצים" אדער פון די מעפילים), און ניט ווי די אנדערע מתי מדבר וואס זייער חטא איז געווען דאס זאגן „ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת",

קען דאך ניט געמאלט זיין, אז די הבטחה וואס דער אויבערשטער האט צוגעזאגט צו יעדערן פון די יוצאי מצרים „ונתתי אותה לכם מורשה גו' ", זאל פון אים צוגענומען ווערן אינגאנצן, ביז אז ער זאל ניט האבן אפילו

30) רש"י כו, נב.

31) ועפ"ז מובן מ"ש רש"י „הא אם הי' לו בן לא היו תובעות כלום מגיד שחכמניות היו"

— דלכאורה: (א) הרי מפורש בכתוב „כי אין לו בן" ומה מחדש רש"י „הא אם הי' לו בן כו' "? (ב) מהו הדיוק ב„לא היו תובעות כלום"? (ג) מהו „מגיד שחכמניות היו", והרי פשוט לכאורה שבאם הי' לו בן הנוטל חלק בארץ אין מקום לטענת „למה יגרע שם אבינו" —

כי לכאורה הי' מקום לומר, שמה שבת במקום בן אינה יורשת היא לפי שהבן יורש את אביו, ובמילא, באם הי' לו ל' צלפחד בן פחות מבן עשרים שאינו יורש זכותו של אביו ליטול חלק בארץ, אז צריכות הן לרשת את זכות אביהן,

ובזה מחדש רש"י (והוכחתו — מזה שהוסיפו „כי אין לו בן" — אף שכבר אמרו לפנ"ז „ובנים לא היו לו") שבאם הי' לו בן — בן סתם, גם פחות מבן עשרים, „לא היו תובעות (לא רק את זכות אביהן בנכסי חפר, שזכות זו יורש גם בן שפחות מבן עשרים — אלא שלא היו תובעות) כלום", גם לא את זכות אביהן גופא*. וזהו ג"כ מה שמסיים „מגיד שחכמניות היו", שלכן ידעו שכל הדין ד„והעברתם את נחלתו לבתו" הוא דוקא ב„איש כי ימות ובן אין לו".

*) גם יש לומר, שלשיטת רש"י ה' טפלים לא נטלו גם ע"י חזרה (והדין ד„חזרה נחלתן אצל אבי אביהן" הוא רק שאלה שנטלו חלק בארץ הם „חלקו הכל בשוה").

32) ואין להקשות: מדוע תבעו בנות צלפחד רק ב' חלקים (חלק אביהן וחלקו עם אחיו), ולא תבעו שינתן חלק לכל אחת מהן (כמו הבנים, אשר „השלשה נטלו שלשה") — כי מכיון שבמקום בן לא היו יורשות, תביעה ודאית יש להן רק דכל הבנות יחד הן במקום בן אחד. (ולכן פרש"י „אנו במקום בן עומדות", ולא „במקום בנים", ומוכרח הוא מצד שינוי הל' בכתוב „ובנים" „בן").

וכוונת רש"י ב„לא היו תובעות כלום" היא שלא רק שלא היו תובעות „תנה לנו אחוזה" אלא שלא היו תובעות אפילו שינתן לאחיהן חלקו של צלפחד בנכסי חפר.

קיין קינדער וואָס זאָלן נעמען אַ חלק בארץ צוליב אים,

[אַזוי ווי ס׳איז געווען ביי די מתי מדבר וועלכע זיינען געשטאָרבן אָן קינדער, אָדער זייערע קינדער זיינען געווען פחותים מבן עשרים],

וואָרום וויבאַלד אַז ער איז ניט באַאַנגען קיין חטא וואָס איז פאַר־בונדן מיט א״י [33], איז במילא ניטאָ קיין טעם דערויף און עס פרעגט זיך פאַרוואָס — ״למה — יגרע שם אבינו״,

און וויבאַלד אַז ״השופט כל הארץ לא יעשה משפט״ (בתמי׳) [34], איז דאָס גופא מוכיח אַז אויך די בנות פון די יוצאי מצרים, אין פאַל ווען ״בן אין לו״, ירש׳נען דעם זכות פון זייער פאָטער אויף צו נעמען אַ חלק בארץ.

ח. ע״פ כל הנ״ל, ווען מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס די בנות צלפחד האָבן געדאַרפט זאָגן ״בחטאו מת״:

וויבאַלד אַז זייערע ערשטע ווער־טער זיינען ״אבינו מת במדבר״

[און ״במדבר״ האָבן זיי געמוזט זאָגן, בכדי צו מדגיש זיין אַז ער איז ניט געשטאָרבן אין מצרים, וב־מילא איז ער געווען פון די יוצאי מצרים — צו וועמען דער אויבער־שטער האָט צוגעזאָגט ״ונתתי אותה לכם מורשה״]

וואָלט מען דאָך במילא געמיינט, אַז ער איז געווען פון די מתי מדבר, וואָס זיינען געשטאָרבן איבער דעם חטא פון ״וילונו גו׳ ולמה ה׳ מביא אותנו אל הארץ הזאת״,

האָבן זיי דערייבער געדאַרפט זאָגן ״בחטאו מת״, אָנגעבן ברמז עכ״פ דעם חטא פאַר וועלכן ער איז געשטאָרבן, בכדי מען זאָל וויסן אַז ער איז ניט פון די מתלוננים.

און כאָטש זיי האָבן געזאָגט בפירוש ״והוא לא הי׳ בתוך העדה גו׳״, וואָס דאָס מיינט (ווי רש״י זאָגט) ״לא ב־חטא מתלוננים״ [35] — וויבאַלד אָבער

33) ועפ״ז מובן מה שאמרו (בפירוש) רק ״לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח״ — כי דוקא ב׳ חטאים אלו שייכים לא״י: ״מתלוננים״ [שהכוונה היא למתלוננים דמרגלים, כדלקמן הערה 35] — כבפנים; ו״עדת קרח שהצו על הקב״ה״ — כי דתן ואבירם אמרו ״אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו״ (קרח טז, יד) — וענין זה פעלו על כל עדת קרח, כמו שנאמר (פרשתנו כו, ט) ״אשר הצו גו׳״.

ומה שלא אמרו שלא הי׳ בחטא מרגלים — יש לומר: א) שזה נכלל במכש״כ ממה שלא הי׳ בחטא מתלוננים. ב) המרגלים היו נקובים בשם (ר״פ שלח), ובמילא, לא היו צריכות לומר שצלפחד לא הי׳ מן המרגלים. משא״כ עדת קרח, שהר״נ איש רק רובן היו משבט ראובן (רש״י ר״פ קרח), הרי הי׳ אפשר לומר שגם צלפחד הי׳ ביניהם.

34) וירא יח, כה. פרש״י שם.

35) שזוהי כוונת רש״י ב״מתלוננים״ * [ולא למתלוננים שאחר מעשה קרח, כנ״ל בהערה 2 — שהרי (א) תלונה זו אינה שייכת לא״י (ב) לפ״ז הוצרכו להקדים ״בע־דת קרח״ לפני ״בתוך העדה גו״]. ובפרט שגם במתלוננים אלו (משא״כ במתלוננים שאחר מעשה קרח) נאמר (שלח יד, לה) — (ע״ד הלשון בפרשתנו כאן) ״העדה גו׳ הנועדים עלי״ (״על ה״)**.

ויש לומר, שגם לפי הס״ד שבגמרא שם,

*) ברמב״ן כאן הועתק מפירש״י הלשון מתאוננים באל״ף. אבל לפענ״ד נראה שזהו טה״ד כי — נוסף על שאין כל הסברה לומר שהכוונה להמתאוננים שבפי׳ בהעלותך (יא, א) — ברמב״ן עצמו הועתק תומ״י מתלוננים בלמ״ד. וכ״ה הלשון בב״ב שם. ובספרי (״מלינים״).

**) ואף שלשון זה נאמר (קרח טז, יא)

אַז ביים חטא פון מתלוננים שטייט „וילונו גו׳ כל בני ישראל״, איז ווען זיי וואָלטן געזאָגט בלויז „והוא לא הי׳ גו׳״ (אָבער ניט געזאָגט „בחטאו מת״), וואָלט עס געווען אומגלויבלעך — דערפאַר האָבן זיי געזאָגט „בחטאו מת״, אַז ער איז געשטאָרבן צוליב זיינעם אַ חטא, וואָס איז שולל דעם חטא המתלוננים[36]:

לויטן פירוש „מקושש עצים הי׳ ״ איז דאָך דאָס אַ ודאי שולל דעם חטא המתלוננים, וואָרום די מעשה פון דעם מקושש עצים איז געווען אַ יאָר פאַר די מתלוננים[37];

און אויך לויטן פירוש „מן המעפילים הי׳ ״, איז וויבאַלד אַז די מעפילים האָבן תשובה געטאָן אויף דעם חטא פון ניט וועלן אַריינגיין אין א״י, ביז אַז אפילו ווען משה רבינו האָט זיי געווארנט „אל תעלו גו׳ כי העמלקי גו׳ ״ פונדעסטוועגן „ויעפילו לעלות אל ראש ההר״[38] — קען דאָך במילא ניט געמאַלט זיין, אַז עס זאָל פון אים צוגענומען ווערן זיין זכות אין א״י.

ועפ״ז איז אויך פאַרשטאַנדיק בפשטות וואָס רש״י איז מוסיף „מקושש עצים הי׳ ״ אָדער „מן המעפילים הי׳״ — ווייל דאָס זיינען די אינציקע אופנים אין „חטאו״, וואָס זיינען שולל דעם חטא המתלוננים.

ט. עס פאַדערט זיך נאָך אָבער ביאור: וויבאַלד אַז אין די וועלטער „בחטאו מת״ (פון פסוק), איז ניטאָ קיין רמז וואָס עס איז געווען חטא צלפחד, און דאָס וואָס רש״י זאָגט „מקושש עצים . . מן המעפילים הי׳ ״ נעמט ער עס אַרויס [ניט פון לשון „בחטאו מת״, נאָר] דערפון וואָס דאָס זיינען די אינציקע חטאים וואָס זיינען שולל דעם חטא המתלוננים — קומט דאָך במילא אויס, אַז די צוויי אופנים זיינען ניט קיין פירושים אין פסוק — וואָרום פון פסוק וויס מען ניט צי צלפחד איז געווען דער מקושש אָדער מן המעפילים. היינט אויב אַזוי, האָט דאָך רש״י געדאַרפט שרייבן ביידע אופנים בחדא מחתא — מקושש עצים או מן המעפילים הי׳ (וכיו״ב) — און ניט מאַכן זיי פאַר צוויי פירושים?

בנוגע צום אופן „מקושש עצים הי׳ ״, קען מען נאָך מסביר זיין אַז רש״י נעמט אים אַן ווי אַ פירוש פון פסוק, וואָרום פון פשטות הכתוב איז משמע, אַז די טענה פון די בנות צלפחד איז געלעגן אין די וועלטער „בחטאו מת״ גופא. איז דעריבער מסתבר צו זאָגן „מקושש עצים הי׳ ״ — ווייל דאָן איז פאַרשטאַנדיק ווי מיט זייערע וועלטער האָבן זיי אָנגעווויזן אויף זיין חטא (מקושש), היות ווי דער טייטש „בחטאו״ (זיין חטא) איז — אַ חטא היחיד, און דער איינציקער חטא היחיד (פון די חטאים

הכוונה ב„מתלוננים״ היא למתלוננים דמרגלים, וכפירוש המהרש״ל שם.

36) שזה הי׳ עיקר כוונתם ב„בחטאו מת״ (ראה לעיל סוף סעיף ב׳). אלא שדרך אגב הדגישו גם „בחטאו לבדו (ולא החטיא את אחרים עמו)״ — כי [נוסף למה שמצד כיבוד אב הוצרכו להקטין את חטאו, בכל מה דאפשר] ירושת הארץ שייכת גם לקיום כל המצות (ראה פ׳ אחרי יח, כד־כח. קדושים כ, כב־כד. פ׳ בחקותי. ועוד), ולכן אמרו שגם בחטא שאינו תלונה על א״י לא החטיא את אחרים עמו, כי ע״ז תוגדל הטענה „למה יגרע שם אבינו״.

37) ראה רש״י שלח טו, לב.

38) שלח יד, מב־מד.

גם בעדת קרח — מדקאמר „בתוך העדה הנועדים על ה׳, בעדת קרח״, מוכרח ש„בתוך העדה הנועדים על ה׳ ״ הוא ענין אחר מ„עדת קרח״.

הידועים) בדור המדבר, איז געווען דער חטא פון מקושש עצים[39] (משא"כ אויב „מן המעפילים — ל' רבים — הי' ", וועט מען מוזן דוחק זיין, אז מיטן זאגן „בחטאו מת" האבן זיך די בנות צלפחד פארלאזן אז דורך דעם וועלן שוין משה ואלעזר וכו' אליין חוקר ודורש זיין און אויסגעפינען אז זייער פאטער איז געווען מן המעפילים).

עס בלייבט נאך אבער שווער, וואס אויך „מן המעפילים הי' " שרייבט רש"י אלס א פירוש — און אויף דעם אופן איז דאך שוין געווייס ניטא קיין הוכחה פון פסוק.

איז די שאלה באוואַרנט רש"י מיט זיין ברענגען די נעמען פון די בעלי המאמר — ר"ע אומר מקושש עצים הי' ר"ש אומר מן המעפילים הי' — אז כאטש פון פסוק אליין איז טאקע קיין הוכחה ניטא וואס חטא צלפחד איז געווען, איז אבער דא א מעלה אין יעדערן פון די צוויי אופנים — מצד די שיטות פון די בעלי המאמר ר"ע און ר"ש, כדלקמן.

י. דער חטא פון מקושש עצים איז (בדרך הפשט[40]) געווען קלענער ווי דער חטא פון די מעפילים, דערמיט וואס

(א) אין דעם חטא פון מקושש איז ניט געווען קיין השתתפות פון נאך אידן, ובמילא — איז ער געווען אינגאנצן מושלל פון „החטיא את אחרים".

(ב) דער חטא המקושש איז געטאן געווארן אין דעם ערשטן שבת וואס

39) ואף שגם חטא המקלל (אמור כד, יו"ד-יא) הי' חטא יחיד, הרי המקלל הי' בן איש מצרי, וצלפחד הי' בן חפר.

40) משא"כ בדרך ההלכה (ראה שבת צו, רע"א וברש"י שם ד"ה ויעפילו).

די אידן זיינען געווען במדבר[41], פאר מתן תורה — און דאס איז דאך מובן אויך בפשטות[42], אז פאר מ"ת איז ניט געווען די האַרבקייט ווי נאך מתן תורה.

אבער טראץ דעם וואס דער חטא המעפילים איז געווען האַרבער ווי דער חטא פון מקושש, ווערט אבער די טענה „למה יגרע שם אבינו" (אז צלפחד'ן קומט א חלק אין א"י) ארויס-געבראכט שטארקער לויט דעם פירוש „מן המעפילים הי' " —

וויל דורך דעם וואס צלפחד איז געווען פון די מעפילים, האט ער ניט נאר תשובה געטאן און אראפגענומען דעם חטא המתלוננים, נאר דאס גופא איז אויך א טעם חיובי אז אים קומט א חלק אין א"י — מצד דעם וואס ער האט זיך מוסר נפש געווען פאר א"י.

און דאס איז רש"י מרמז מיט זיין ברענגען די נעמען פון די בעלי ה-מאמר ר"ע און ר"ש:

ר"ע איז געווען רגיל לזכות את ישראל[43]. און דעריבער, ווען מען קען לערנען צלפחד'ס חטא אויף צוויי או-פנים — קלייבט ער אויס דעם גרינ-געלרן חטא;

אבער ר"ש איז „דריש טעמא ד-קרא"[43] — און דעריבער איז אים געשמאקער צו לערנען „מן המעפילים

41) ראה שיחת ש"פ ואתחנן תשכ"ח.

42) רש"י ד"ה שבקי' (סנה' קי, ב).

43) גיטין מט, ב. וש"נ.

בתוספות שם ש„לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא" — ולפ"ז, בנדו"ד, מכיון שליכא נפקותא או שכו"ע מודו שדרשינן טעמא דקרא, או שגם ר"ש ס"ל שלא דר-שינן טעמא דקרא (ראה הדיעות בזה בשד"ח כללים מע' ט' כלל טז).

אבל ממ"ש רש"י (סנה' קיב, א ד"ה אמר ר"ש) „בכל דוכתי דרש ר"ש טעמא דקרא"

הי׳״, בכדי עס זאָל אויסקומען אַז מיט זייער זאָגן „בחטאו מת״ האָבן זיי (אויך) געזאָגט אַ טעם פֿאַרוואָאס אים קומט אַ חלק בארץ, כנ״ל.

יא. נאָך אַן ענין וועלכער באַוואָרנט דורך דעם וואָס רש״י ברענגט דאָ ר״ע אומר:

די בנות צלפחד האָבן נאָך דאַן ניט חתונה געהאַט, ווי עס שטייט וויטער אין פ׳ מסעי [44]. איז דאָך ניט גלאַטיק: די מעשה פונעם מקושש עצים איז געווען (כנ״ל סוף סעיף יו״ד) אין דעם ערשטן שבת וואָס די אידן זיינען געוען במדבר, הייבט ווי קומט עס אַז בשנת הארבעים האָבן זיי נאָך ניט חתונה געהאַט [45]?

[ניט אינגאַנצן גלאַטיק איז אויך לויטן פֿירוש „מן המעפילים הי׳״, ווייל די מעשה פון די מעפילים איז געווען בלויז אין יאָר [46] נאָך דער מעשה פון מקושש]

איז דאָס ווערט באַוואָרנט מיט „ר״ע אומר״ — ווייל אויך ר״ע [47] האָט חתונה געהאַט ערשט צו פערציק יאָר [48].

יב. פון די ענינים פון „יינה של תורה״ אין פרש״י דידן —

פ׳ פנחס לייענט מען אין דעם ערשטן שבת פון בין־המצרים, אַדער אין דעם שבת וואָס פאָר דעם. האָט מען אין דעם די הוראה:

כשם ווי אין דער ערשטער כניסה לארץ־ישראל, איז ניט געקוקט אויף דער גזירה „אם אתם תבואו אל הארץ גו׳״, האָט מען דורך דער תשובה פון „ויעפילו גו׳״ ניט בלויז [מתקן געווען דעם חטא המתלוננים און במילא] אַראָפּגענומען די גזירה, נאָר נאָך מער: דער „ויעפילו גו׳״ איז געווען אַ טעם צוויף צו באַקומען אַ חלק בארץ. ד. ה. אַז דער „ויעפילו״

— אף ש(בפשטות) אין שם נפקותא לדינא * (ראה גם תויו״ט פ׳ חלק מ״ד) — מוכח שרש״י ס״ל שפלוגתת ר״ש וחכמים היא גם בדליכא נפקותא.

44) לו, ג ואילך.

45) הטעם ע״ז י״ל מפני שחכמניות היו (רש״י כאן) וע״ד מרז״ל נפשי חשקה בתורה כו׳ (יבמות סג, ב).

46) אבל ראה לעיל הערה 10. והאיחור עד לט שנה — י״ל שמתורץ ע״י הזכרת שם בעל המאמר ר״ש (בן יוחאי) שהייתה תורתו אומנתו (אלא שנשא אשה ע״ד ש־הפסיק לעשות סוכה * כו׳ — ירוש׳ שבת פ״א סוף ה״ב — דמצוה על פו״ר), ועד״ז כאן דחכמניות היו ולכן דחו הנישואין כל כמה דאפשר עד לט שנה. ואח״כ נישאו כי בלא״ה הרי יגרע שם אביהם כו׳.

ולמ״ד דלא נישאו פחות מארבעים שנה כו׳ — הרי מבואר הטעם שהיו מצפות להגון להם ובטוחות היו שילדו (ב״ב קיט, סע״ב וברשב״ם שם).

47) אף שאינו דומה לגמרי, כי רק באשה נאמר דבת מ׳ שנה ולא נישאת אינה יולדת, אבל לאידך גיסא רק האיש מצווה על פו״ר (יבמות סה, ב).

48) באדר״נ פ״ו, ב שזה הי׳ זיווגו שני. ובתוספות שבת (קג, א) ד״ה וריב״ק משמע שזה הי׳ זיווגו ראשון.

---

*) בתוספות חדשים שם (הובא בשד״ח שם), שגם שם יש נפקותא לענין צדיק שאינו דר שם ונפלו לו נכסים בירושה. אבל: (א) באם זו היתה כוונת רש״י — הי׳ מזכיר הנפקותא. (ב) מפשטות לשון רש״י „בכל דוכתי״ משמע שכוונתו היא גם היכא דליכא נפקותא.

*) לכאורה חידוש גדול בזה דאפילו לעשי׳ הפסיק. וי״ל דהירוש׳ לשיטתי׳ ד־מברכין לעשות סוכה וכו׳ (ברכות פ״ט ה״ג. הובא בתוד״ה ואילו מנחות מב, ב). אבל בכל אופן, אין סברא לומר דהבבלי פליג על הירושלמי (גם) בענין דמציאות האם רשב״י הפסיק לעשי׳ (ולאפושי במחלוקת).

האָט געבראַכט צו אַ שטאַרקערע שייכות מיט א"י ווי די וואָס איז געווען פאַר דעם חטא המתלוננים;

אַזוי וועט אויך זיין ביי דער כניסה לא"י דורך משיח צדקנו, אַז די תשובה אויף „חטאינו", וועט ניט בלויז אַראָפּנעמען דעם „גלינו מארצנו" (וואָס איז געקומען „מפני חטאינו"),

נאָר זי וועט אויך ברענגען, אַז די כניסה לא"י וועט זיין אין אַ פיל גרעסערן און שטאַרקערן אופן ווי פאַר „חטאינו" — גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון[49] — אין דער גאולה האמיתית והשלימה דורך משיח צדקנו, יבא ויגאלנו בקרוב ממש

(משיחת ש"פ פנחס תשכ"ח)

---

49) חגי ב, ט. ובזהר (ח"א כח, א. וראה ח"ב קג, א. ח"ג רכא, א) ש„הבית הזה האחרון" קאי אביהמ"ק השלישי.